

Dal paniràn ed Cúccoli

L esìl

Scuola materna, asilo nido, scuola d'infanzia... Quand nuèter ai èren di cínno ai era l'esìl e raiga. Tótt insàmm, sànta tantí divisiàn d'etè: i cinén ed dù o trî ân e quì che l'ân dàpp i srèn andè ali elementèr. As magnèva dānter a dāl tâz d'alumènni: strichétt, macarón righè, gubétt. Ai ò ancàura in bâcca al savàur ed cal ragó, cómme anc l'udàur di fiùr dla magnòglia ch'ai era int al zardén. Dāpp magnè a fèven un pòc ed gabanèla con la tèsta apugè sàura un cusén, stand a sèder in vatta al nòster banchén e a se dśdèven con àl nòt d'un piaefòrt. A sunèrel ai era una sgnàura òrba ch'la stèva ed cà lé avсэн e che l'arivèva tótt i dé - sänper fté ed naigher - acunpagnè da una sò amìga ch'la i vdèva.

Mì fradèl - ch'l' à zènc ân pió che mé - quand che mé ai era al esìl ló l'era bèle in tèrta elementèr e tótti càl vòlt che int la sò scòla i fèven al cinnema, mé andèva in banc con ló, *con il beneplacito del maestro Franchini*. Naturalmènt mì mèder la *paghèva il dovuto* anc par mé (30 franc...) e al fò acsé che mé a vèsst *Il mago di Oz* (ch'an um piàsè gnanc un pòc...). Mì nòna Letèzzia, invèzi, tótti àl matén l'arivèva in clàs - sänper da mì fradèl - e, sänper con al parmàs ed cal bän òmen dal mässter Franchini, la i purtèva la mrannda: dāu fatt ed pan con la marmelèta... E ai n'era sänper anc par chi èter ragazù... Mì nòna l'era fàta acsé: bajùc in famajja sänper pùc, mo chi pùc spìs par magnèr. Una vòlta la sfamé tótt la zänt dal *Zirc Orfei*, ch'i avèven una misèria, mo una misèria...

Mo guèrda té stamatèrina che fāt ar-

còrd ch'ai é saltè fòra: l'esìl anzi, l'*Asilo Infantile Argentina Menarini* ed Bùdri, con àl sàu tâz d'alumènni, i cusén par la gabanèla, la magnòglia, la sgnèra òrba, e pò al *magò di Oz*, la nòna Letèzzia e al *circo Orfei*. Tótt quì ch'i én andè a finìr int al paniràn ed Cúccoli...

Nà, nà, mé a l' sò al parché ed sti arcòrd: ai ò lèt int al giornèl ed cla masstra d'esìl ch'i l'an mèsca in gajóffa parché la fèva dāli angarì ai ragazù. Am é vgnó in amènt la mì masstra Gemma, ch'a i ò vló acsé bän al pònt che mì fiòla a l'ò vló ciamèr cme lì par secāndd nómme: Annalisa Gemma!

À, sé, un ùltum quèl: int la fòto què a man stanca, al cínno in brāz a cla sgnàura anzièna... a sän mé e la Gemma l'è cl'ètra sgnàura in vatta al óss. L'ân l'è al 1949.

Stè in salut!

F. C.

Sagg' ch'al naiva!

Mé a n' sò brīsa quanta naiv ai séppa vgnó zā in cal famàus ân 1929, mo l'è zèrt che anc stavòlta *la bianca coltre* l'è détt da bän! Bisāggna dīr che con la naiv, insàmm al aspèt dla zitè as mudèffica anc al nòster mòd ed vīver, àl nòstri abitudin: pòst che àl mächin àl s' trasfàurmen in bianchi muntagnàtt giazè e anònimi, ècco che l'impusibilità ed tirèri fora da là sātta la s' fà turnèr a druvèr al búss o, méi ancàura, al cavàl ed San Franzàssc, con tótt i rèschi ch'as còrr pedgànd in *precario equilibrio*, sàuratótt quand as à una zèrta etè. Con la naiv, pò, ai sèlta fòra anc al sàns ed ziviltè dla zänt (o la sò maleducaziàn). Un esānpi: pòst che t'è avó la precauziàn ed muntèr àl famàusi *gomme termiche*, (che mé a m cardèva che i s' ciamèssen acsé parché àl se schèlden int l' andèr, mo al n' é brīsa vaira...), t'vè zā in curtìl armè ed bōna vójja e con al badìl regolamentèr (quall d'alumènni adāt par dèr vī la naiv), par zarchèr ed tirèr fòra la mächina, parché bisāggna andèr ala Coop a fèr pruvèssca. Dāpp a una ciòpa d' àur la tò mächina l'è liberè... mo ai é anc da fèr la ràtta infén ala strè, e alàura avanti pùr!

Fenalmènt t' i arivè d' àura ed sgunbrèr la naiv fén al rastèl, mo ai arīva la pujèna ch'la t' fà una dīga ed naiv ch'la pèr qualla ed Suvienà. Con i ùltum svanzó i ed spènta t' fè un slèrg, giosst par pasèr con la mächina, e pò acsé, ancàura mói spàult ed sudàur, vī con la tò sgnàura a fèr spaīsa.

Quand t' taurà a cà dàpp che tò mujèr l'è fāt al bäl dal sgnàmber int i scafèl dla Coop, t' càt al sīt che t' avèv liberè con tanta fadīga ocupè dala Šmàrt d'un ragazèl ch'al vén a anbràusa dala fiòla d'un ancuilén... Vūt andèr a litighèr? Gnènt: t' pòrt la tò mächina a cà d' Dio, fagànd inānz e indrī càrg cme un mòll, in cunpagnì ed socuànt starnùd *che preannunciano un incipiente raffreddore...*

Pò ai é cl' ètr ancuilén par d' sàura ch'al dà zā ala naiv int al sò balcàn, sóbbit dàpp che té t' è finè ed sgunbrèr al tò. Ai arīva anc i pulisàn a dīr che *"i frontisti sono tenuti a tener sgombro il marciapiede antistante la loro proprietà"*. E alàura, la matèrina dàpp, fòra un'ètra vòlta a sgunbrèr al merciapì. Pò ai é la fazannda di giazù, ch'i pāndden dal'èlta cme tant puntirù prònt a dstachères. Ai bastarèv che quì di ùltum pian i s' urganizèssen con una pèrdga gnanc tant lóngà e al problèma al srèv risòlt. E invèzi nà: i preferèssen mètter di nàster bianc e róss ed travèrs dal merciapì *per inibire il passaggio ai pedoni*. Con un smass ed naiv in tèra ai vén ala lūs anc l'insmitìsia ed zèrt automobilèssca da strapàz: an srèv mégga gnènt ciapèr al búss, mo i autèssca i an da fèr i cònt con chi inbezèll ch'i an la pretaisa ed mòvres in mächina e parchegèr cunpagna s' i fòssen ai quènn' d' agàsst. Ai ò vèsst un tèl parchegèr ed travèrs un SUV in San Flīs e pò andèr pr i sù intarès... *ignorando il fatto che per quella antica strada, ricordata anche dall'Alighieri nel "De vulgari eloquentia"*, ai à da pasèr i búss ch'van vèrs al zānter! A psì bän imazinèr cus'ai pòl èser saltè fòra, fén al mumènt che lu-là l'è turnè, tranquèll cme pùc...

"Sotto alla neve pane", i gèven i nùster vic'. Mo mégga sàul: sātta ala naiv ai madùra anc di gran inbezèll!

F. C.

**"...pûr s'as sént dîr
l'è nòstra la Madòna..."**

I én âl paròl dla "Madunéina dal Bàurg San Pîr" ed Quínto Ferèri, ch'l arcòrda quand i burghigiàn i cunsgnèven la statuéina dla Madòna a quí dal Pradèl, che pò i la purtèven in San Ròc in dóvv la stèva d'asptèr ed turnèr a cà sò. Sicómm che sta cunsaggna la scadnèva sänper un putifèri ed bòt stra i burghigiàn e quí dal Pradèl, parché la fòss cèra la proprietè ed cla statuéina antíga, i paruchiàn i scrivènn int al mùr, pròpi sàtta ala sò vedrénna, la frès famàusa: **"L'è la nòstra la Madòna"**.

F. C.

Dîs minûd

Anc incû l arlòl dla staziàn al cunfairma che l Intersîti nómmer 19311 däl dîs e ventnòv l é arivè con socuànt minûd ed ritèrd al binèri nôv, secànnnd al sòlit. In vatta al merciapî una móccia ed zänt i s én preparè par tänp e i n vädde l'aura d andèr só, apanna ch'i aràn finè ed vgnîr zâ i pasegêr in arív, ch'i én anca lâur in ataisa int i curidûr däl caròz, con âl valîs in man. Int un spèll as fäurma un garbói ed zänt, as líva só däl man ch'âl salúten, as sént däl vâus ch'i svèrslen un arciam, un salût, un bänvgnó. Dal môd as pôl capîr s'l é l'algrî d un arív o la tristazza d una partänza.

Par pûc minûd däl zintunèra ed destén i an condiviîs l istass mumänt, pr èser pò strumnè scadagnón par la sò strè, in vatta al trèno o zâ pr al sättpasâg', e acsé da lé a lé al merciapî l avänza desèrt. Al fèssti dal trèno ch'al và vî l é, anc stavòlta, al sigèll dla fazannda.

Mo mé a n um sän gnanc aviè, dâpp a quèsi trânt'ân ch'a lavâur qué in staziàn, e adèsa a n i la fâg pròpi pió. La zänt i n pôlen brîsa arivèr e andèr vî acsé, cómm se gnínta fòss, fagànd âl sgunmè e bâsta. A sän arivè ala conclusiàn ch'ai vrèv l òblig di dîs mi-

nûd da stèr da stèr, anc se al trèno l é in ritèrd. Chi à da saltèr só l arév da stèr in ataisa volontèria e, una vòlta saltè zâ chi èter, tachèr un diàlog, par cgnóssres l ón con cl èter, fén al segnèl dal chèp-trèno. Da un pôc ed tänp ai ò tachè a dscàrrer ed ste prugèt con i colèga, quand a vâg in ufèzzi stra un trèno e cl èter, dâpp avoir fât con la palatta al segnèl ed partänza. In prinzèppi i n m an brîsa tólt só l sèri, pò un dé am ciâma al superiàur:

- *Cus'èla sta stòria di dîs minûd, e parché màndet ví al trèno in ritèrd anc quand al segnèl l é bèle vaird da un pèz?*

A préll stra âl man al mî bratt räss, cuncuistè con tanta fadîga e ch'l um fà sénter anc acsé urgugliàus.

- *Al fât l é che la zänt ch'i aríven i scâpen ví in fûria, e quí ch'i an d'andèr ví i vàn só sóbbit, scadagnón par la sò strè, sänza gnanc un salût...*

Adèsa, da un mais, a stâg in ufèzzi, ed banda dal mî capatâz. A rinpèss di mòdul e al mî bratt räss al stà inciudè al mùr, parché i n um mànden pió fóra a fèr al mî sòlit lavurîr. Dai vîder a vadd i trèno ch'i aríven e quí ch'i van vî, e tanta zänt ch'i n s guèrden gnanc. Ala vîsita ed contròl psico-atitudinèl, quand i m an dmandè parché intardèva la partänza di trèno, ai ò détt ch'a n vdèva brîsa pulid al culâur dal segnèl, là in fännd, in tèsta al trèno. Mo la veritè a n la dirò gnanc ai colèga, vésst che lâur adèsa i um ciâmen "Dîs minûd". Anc spiegàndel pulid, i n capirènn brîsa.

Lâur, adèsa, i n vädde brîsa che mé a sän qué, in vatta al merciapî desèrt. In tèsta al trèno al machinèssa, dal fnistrén, l um fa di gran séggn par dîr che al segnèl l é avèrt. Mo mé a fâg cãnt d ignínta, parché a sän sicûr che quèl l é drî a capitèr. Defâti, dâpp un pô, as sént un gran sgunbéi a vgnîr dal sättpasâg'. E ècco che tanta zänt i tårnen só e i svèrslen:

- *Un mumänt, brîsa livèr só la palatta!*

Int l istass mumänt as é avèrt âl pôrt dal trèno e i pasegêr i én vgnó zâ. Adèsa ai è un gran armàsdd ed zänt, un svarsler bèl, chèld, umàn. Ognón al dmanda a cl èter, par savair, pr èser infurmè. Psèvia mandèr ví sóbbit al trèno?

Renzo Fantoni

(trad. in bulgnais dala Nòccia d Bastèl)

L apuntamänt

Cal dé int al ruglãtt ed cäl dòn ai èra una svarsûra particolèr; scadagnónna l'èra stè int i spén fén al mumänt ch'âl se srènn catè tótti insàmm pr âl sòliti ciàcher dla dmannga dâpp-mezdé, st mänter che chi òmen i arénn zughè a bòc'.

- *Alâura, Marî - la taché fenalmänt la Lîna - cum èla andè ajîr sîra?*

La Marî la livè só i ûc' dal lavurîr ch'l'avèva stra âl man, e la n arspundé brîsa.

La Marî l'èra, cum as gèva alâura, int i ân Zincuanta, una ragâza antíga. L'avèva bèle ventnòv ân e la sò fâza sbiävda, al sò aspèt mudèst i n atirèven par gnínta l intarès ed chi òmen, e lí l'èra ormâi rasegnè a pasèr la vétta coi sù genitûr. I sù i tgnèven drî a un pzulãtt ed tèra de drî da una fàbrica lé atais, e lí, tótti âl matén, la partèva da cà con sò pèder in vatta a un bruzén tirè da un cavâl, pr andèr a ajutèrel int al canp. Al dâpp-mezdé l'ajutèva sò mèder int i lavurîr ed cà.

Mo la Lîna, la pió inzgnâusa däl dòn dal curfîl, brîsa rasegnè ala cundiziàn dla Marî, la s èra dè da fèr par cunbinèri un incãnter e, fenalmänt, la sîra prémma ai èra stè l apuntamänt.

- *Só, só - l'insisté la Lîna - duv sîv stè e cs'avív fât?*

La Marî la vinzé la sudiziàn e l'arspundé:

- *A sän stè al cinnema...*

- *Á! E dâpp?*

- *Dâpp a sän andè a tór al tranvâi e al m à cunpagnè a cà...*

A ste pònt âl dmand âl s fènn pió insistãnti, anc se un pôc frenè dala presänza, int al grópp, ed dâu ragazòli che, curiãusi, âl n pinsèven gnanc pr insónni ed sluntanères. Anc âli arspòst dla Marî âli èren inzèrti e inbarazè, fâti ed mèzi paròl; da quall ch'as psèva capîr, l incãnter cunbinè al n avèva brîsa avó al risültèt sperè. Ognónna l'avèva un parair, un: "T avèv da fèr quasst...", un "T avèv da dîr quall...", con al risültèt ed fèr cràsser l avilimänt dla Marî, che acsé la s dèva tótta la cãulpa dal falimänt dl incãnter. Ormâi al dâpp-mezdé al s invièva a èser cme tótt chi èter dâpp-mezdé festív: cäl dòn, st mänter che col man âli andèven d lóng a lavurèr, âli avèven bèle canbiè divèrs argumènt ed ciacaré e chi òmen i avèven fât dimónndi partîd, stra una

discusiàn animè e una misuraziàn al milèmmeter stra bòcia e balén. Quand, imprevést, ai arivé col sò muturén Fónso. Al vgnêva spassi vòlt a zughèr con i òmen dal curtîl, a bòc' o a chèrt secàndd la stasàn, sàuratótt adèsa che, mòrta la mèder, l'èra vanzè da par ló.

Al fò salutè con calàur e sóbbit ciamè a zughèr. Ló al pugé al *Mosquito* a un àlber, brîsa luntàn da càl dòn che, st mäter, i al guardèven d arpiât. La Marî l'èra dvintè ràssa cme na brèsa.

Fónso al s avié vèrs al prè da bòc' sänza guardèr vèrs càl dòn, pò, cme pinsandi pulîd, al s vulté vèrs ed làur e la sò fâza la s avré int un gran surîs.

la Nöccia d Bastèl

Quî ch'i én stè a Bulågna

Al "cânt" rivoluzionèri

Ai trânta ed ló dal 1874 l arivé ala staziàn ed Bulågna un sgnàuri fté con eleganza, ch'l avèva una gran bèrba rézza e i cavî tòtt sgramiè. Int al bigliàtt dal trèno ai èra scrètt: *Cânt d Armfeld*. Par dîr quall ch'è vaira, ste cünt l'èra l anèrchic röss Michèl Bakunin che, pasè oramâi i s-sant'ân, al n avèva gnanc cunbinè gnînt par dèr sustanza al sâu idè rivoluzionèri.

A stèrel d'asptèr in staziàn ai èra un zâuven biàndd e esilén che, fagànd cünt ed gnînt, ai fé un saggn d intaiša. Cal biundén l'èra Andréa Còsta, alâura capuriàn di lavuradûr asozie ala Lêga anèrchica ed Bulågna e Iómmla. Ste ragazèl, svèlt e intraprendânt, l avèva scrètt a Bakunin, che da dû ân al stèva a gingiulèr in Sguézzra in dóvv l avèva fundè una spèzie ed coperatîva ed cuntadén, digandi che in Rumâgna ai èra un gran melcuntânt stra la zânt parché l arcòlt dal furmânt l'èra stè schèrs, al sò prèzi dvintè chèr a sangv e i fûren i èren stè asaltè al vèrs ed "*Pan e lavurîr!*". A lèzer stâl paròl, a cla tèsta chèlda d un röss ai èra turnè l entusièsum rivoluzionèri e la vójja ed fèr dal tananâi qué zâ da nó. Al sò prupòsit l'èra ed tachèr da Bulågna a fèr un'insureziàn pròpri ai òt d agâsst, aniversèri dla famaşa batâgla in dóvv i bulgnîs i cazènn vî i tugné dala zitè. Secàndd al sò piàn, un grópp armè l avèva da atachèr, atais ala pòrta ed San Flîs, una clâna ed suldè ch'i vgnèven da San Zvân, un èter al s'èra da truvèr a mezanòt al prè ed San Iu-

sèf, fòra dala pòrta ed Saragòza, pr andèr pò só in vatta al Mânt dla Guèrdia, fèr parsunîr i suldè dla furtazza e ciufèr i quâter canón ch'i èren lé. In st mäter da Iómmla ai srè arivé un grópp ed rumagnû ch'l arèv avó da sfundèr ògni resistânza ala Pòrta Mazâur.

Arivé pò un segnèl dala furtazza cuncuistè, Bakunin e chi èter capuriòn, ardupè dântèr dala mùra, i srènn saltè fòra e int un spèll i arènn ocupè al Palâz Comunèl e la Prefetûra, insàmm a chi èter dû grópp vgnó da Pòrta San Flîs e dala Pòrta Mazâur. S'ai fòss stè dla resistânza al asèlt, i canón in vatta al Mânt dla Guèrdia i arènn tachè a sparèr cãnt a Bulågna. La paròla d àurden par fèr ste lavurîr l'èra: *Che bèl dé ch'l é incûl!*, e in chès cuntrèri: *Nâ, ch'l'è una bèla sîra!*

Con la sò èrt, al scritàur bulgnais Riccardo Bachèl int al rumànz *Al Dièvel al Pântlóng* l'è arcurdè bän ste episòdi. Par ló, ste òmen esaltè al savèva benèssum che l'inpraiša l'èra tamóggna, mo che par ló, psair svintlèr la bandîra ràssa dla libartè in vatta a Palâz pr una giurnèta intîra, prèmma d'èser mazè, al srè stè asè par dèr a tòtt al mândd la dimustraziàn dal valàur däl sâu idè.

Ala vizèggia ed cal gran dé incòsa l'èra prânt, anc s'an s savèva brîsa con sicurazza al nómmer ed quî ch'i avèven da fèr l'insureziàn. E pò ai capitè un fât ch'al méss a résschi la bôna urganizaziàn dl'inpraiša: l arèst d Andréa Còsta. Al zâuven rivoluzionèri - cm al cãnta Bachèl - l avèva capé che al prugèt ed Bakunin l'èra un quèl da mât, e dãnca al srèv stè méi tirères da una banda pr an padîr al pîz e fèr amazèr un quelcdón. Acsé l avèva fât in mòd d'èser vést dai sbèrr in cal mäter ch'l andèva a truvèr la sò amîga con in cò un capèl vistâus ed culàur cèr, bän visèbbil anc ed nòt, par psair finîr ed filè in gajóffa. Cla tèsta dûra dal röss al tirè drètt l istass, però la nôva insureziàn di òt d agâsst l'andé a biatta. Ló e al sò grópp i stèven d'asptèr lé atais al Palâz Comunèl par dèri l asèlt, mo al segnèl dal Mânt dla Guèrdia al n arivé brîsa, parché quî ch'i èren lé i s'èren ciapè pòra e i avèven disertè. Quî dla clâna ed San Zvân, savó dal falimânt d l'uperaziàn in zitè, i pinsènn bän, quac' quac', ed tajèr la lâza. Ai èra da sperèr ch'ai ari-

vèss i dusânt e pió òmen da Iómmla par psair cunbinèr quèl, mo al pòver Bakunin al truvé che la Pòrta Mazâur l'èra stè srè e anc i frutarû ch'i vgnèven dala campâgna pr andèr al marchè i èren vanzè fòra dala mùra con la frûta e i urtâg' sâtta al sâul. I carabinîr, pò, i andènn incãntèr a cla tróppa ed rivultûs e int i parâg d Uzàn i i strichènn con una manòvra a tanâja. In dimónndi i riusènn a scapèr drî dala Quadèrna, mo in zincuanta i fònn arestè, méss in gajóffa e procesè. Quand al pruzès al fò finé, quèsi du ân dâpp e con un gûeren ed tòtt èter culàur, i fònn tòtt asòlt e, turnè a cà, ala staziàn d Iómmla i fònn quèsi purtè in tariãnf da un bgóid ed zitadén, cme s i fòssen stè di eròi.

Quant a Bakunin, al cãnt röss fasóll al scapè in trèno da Bulågna fté da... prît e al turnè in Sguézzra con al sò insónni švané e, pòst ch'al n'èra brîsa stè bän ed fèr la rivoluziàn, as mité a fèr dal furmâi, fèn ché al prèmm ed ló dal 1876 l andé al gabariòt.

Silvano Rocca

Curîda bulgnaisa

Int l'ascultèr Carpàn che prèmma ed cantèr "E... spâgna" al diš che an s trâta brîsa dla naziàn con la curîda, àl gnâcher e al flaméno, am é vgnó in mânt che cla Spâgna che lé, pr al pasè, l'è stè ed cà anc a Bulågna. Sé, insàmma, brîsa la *Medicago Sativa* ch'l'è pò al magnèr däl bìsti buvénni o, cum al diš Fausto, i varmizî däl vâc. Nâ, qualla con Madrid. Iâcop Rainîr, int al sò dièri di fât suzès a Bulågna dal 1535 al 1549, al scrîv che ai 8 ed Febrèr dal 1537 as fé una spèzie ed curîda in Piâza Granda, mo la fò urganizè tante dío mèl che la zânt i fònn dsgustè. La fò una spèzie ed câzia a un tòr ch'al scapèva in zà e in là, con i *toreri* inpruvisè ch'i dèven drî e i spetadûr ch'i fèven di gran fèsschi. In pió, ala fèn i dscruvénn ch'al n'èra brîsa un tòr, mo una vâca.

Un'ètra curîda la i fò dal 1757, urganizè dal retàur dal Culèg' ed Spâgna. Anc lé l'andé a biatta parché l'ajutânt bulgnais ch'al fèva al tripèr l'avanzé frè da una scurnè. Pò, dal 1784, i fènn i quî in grand: i ciamènn dû torèr spagnû, che int la Piâza d Èrum (*piazza VIII Agosto*) i riusènn a insfilzèr una spèda un pò ed sbalèrz

stramèz al còren ed dû tòr. Però as dîs che, anc alâura, ste spetâcuel al fôss piaçó pôc ai bulgnîs.

Mo par la curîda a Bulâggna la n é mégga finé. Ai 27 ed Mâz e al prémm ed Zógg dal 1923, int al prè dal velòdrom, ai fò urganizè dâu curîd dai capuriòn faséssta. Però la fò una gran tumlè, parché sânzâ di spagnû genuén ai saltè fòra una pajazè che mâi, che con la Spâgna e i spagnû la i entrèva còmm al cûl int al Paternòster. Acsé, a chi martóff ch'i êren andè a vâdder, ai véns só la fòtta e par protestèr i tachénn a sbraghèr i sidèlli, la ramè e âl recinziàn. Mo a arméttri i fónn sânpèr lâur, parché qualla la fò ónna dâl prémmi vòlt che la milézzia faséssta la taché a parzèr la gòba di bulgnîs con dâl stanghè da santufèzzi.

Dâpp alâura, ch'a sèva mé, con st'úsanza salvâdga a Bulâggna i i dénn un tâi. Par vâdder un quèl acsé bisâggna andèr in Andalusî e al pèr che anc là, dâpp a una tradiziàn ed tant sècol, i èven vójja ed dèr cumiè ai torèr, *banderillos*, *picadores* e tótt quall ch'ai vâ drî. Vâ bân che, dâpp, i tòr i i arlivaràn par mandèri al gabariòt int un mazèl e fèri dvintèr dâl bistacc. Mo acupèr una bìstia dnanz a dâl mièra ed parsân par divertimânt, par fèr spetâcuel col sò sangv... csa vlîv ch'a v dégga? A mé l um fâ vgnîr un scramlézz zâ pr al filân dla vétta.

Sbraghirén

L'antanna

Quand Pascualén l arivè in pajais an savèva brîsa a chi arvòlzres. Un quelcòn al le mandé dal chèp lêga pinsând ch'al zarchèss da lavurèr. Solamânt una ciòpa d âur prémma l éra saltè zâ ala staziàn d Bulâggna da un trèno ch'al vgnèva dala Bâsa Itâglia. In zitè an cgnusèva inción e an savèva in duv andèr, mo pòst ch'al s truvèva in Piâza di Mèrtir, che in chi ténp lé l'èra péinna ed curîr in partânza par tótti âl direziàn, lé par lé al desidè ed ciapèren ónna bâsta ch'séppa . Al saltè in vatta a qualla ch'l'andèva al Bântvói, pajais dla pruvénzia vérs la bâsa, anc s'an savèva gnanc in che direziàn as truvéss, mo ai piaçé al nómm, al feva presâgîr quel ed bân, un sît trançuèll. In pajais, al chèp lêga, ch'al tgnèva drî ai operèri ch'i lavurèven int i canp e int la risèra, al i fé presânt che dal lavurîr ai n srév stè

pió avanti, in mâz al trapiânt dal rîs. Pò al i insgné in duv al psèva avair alòz. La còpia d anziàn, Mário e la Luîsa, i avèven la cà granda e quand ai capitèva l'ucasiàn i afitèven una stanza, par la pió a operèri, tècnic o al masstri suplânti dla scòla. Pascualén al truvé da lavurèr quèsi sóbbit int un'aziânnda êdil. In cal tãnp lé, dal 1954, l éra al prinzéppi ed quall ch'i ciamèven al "búmm econòmic" e al n éra brîsa difèzzil catèr un lavurîr. Al ragazèl l éra bân vlò dai dû anziàn ch'i l avèven uspitè in cà: esând sânzâ fiû i s êren afezionè a ló, che però al ricanbièva. Ala sîra e ala dmanndga l aiutèva Mário a méttèr a pòst la cà e al quèrt, mo Pascualén al n éra gnanc riusé a entrèr int âl grâzi di paisân, difidènt con chi vgnèva dal meridiàn. Int al tãnp lèbber l andèva al barr o al CRAL a bävver quèl, mo inción al le salutèva, gnanc un saggn, la zânt i s prilèven da cl'ètra pèrt: l éra - insâmma - cme un fantèsma ch'girèva pr al pajais, l éra avilé, as sintèva méss da una banda. In chi ân lé, i pió sgnâuri i guardèven al prémmi televisiàn. A se vdèva chi avèva dâli antàn sâura i còpp, i êren pôchi, i s cuntèven só l dîda d una man, mo asè par fèri dvintèr ugèt dal desidèri dla mazâur pèrt di paisân. Guardand âli antàn, Pascualén al strulghé un macàgg' pr atirèr l'atenziàn. L avèva dâu bôni man: anc se an capèva gnînta d ânnd magnètic, con l ajût dal frâb al riusé a costruir un'antanna TV parfèta, e al la fisé in bèla véssta sâura al quèrt dla cà in duv l'èra uspitè. In pôc tãnp tótta la zânt dal pajais i êren al curânt dla nuvitè e i farmèven Pascualén par la strè a dmandèri spiegaziàn, e quèsi sânpèr ai finèva incôsa int una risèta, sé parché dla televisiàn gnanc l'âmmbra. Però l avèva ràtt l'indifarânza dla zânt. Pian pian al taché a sènter al calâur di paisân, l éra salutè e al dscurèva con tótt... ói, al diâlog l éra un pôc cunplichè... parché al dialàtt ed Tropèa l à pôc da spartîr con quall ed Bulâggna, mo acsé, pôc ala vólta, a forza d armistièr i dû dialètt al truvé un môd ed dscurrer ch'al riusèva a fères capîr da tótt, con dâl paròl limè e dâli ètri con i rézz. Insâmma: con cla partîda dl'antanna fènta, Pascualén al un zitàdén dal Bântvói.

Elio Manini

La siânza di nûster vîc'

Grasagaléina (*Valerianella olitoria*) - gallinella, dolciolina, nel bolognese *grassagallina* sorta di radicchiella de' campi, coltivata anche negli orti per insalata che si mangia in primavera; detta da alcuni e già dall'Aldrovandi porcellana, da non confondersi però colla *Porcellana oleracea*.

Lângua ed bâ (*Anchusa italica*) - buglossa, lingua di bue, borrana selvatica, pianta comune ne' campi e luoghi erbosi. Ha le stesse applicazioni della borraggine (*burâzen*)

Da: G. Ungarelli, *Le piante aromatiche e medicinali nei nomi, nell'uso e nella tradizione popolare bolognese*.

Tipografia Luigi Parma, 1921.

Al Pânt dla Biânnda

Nómmer 110 dal 2012

Diretâur iresponsâbil e limusnîr:

Fausto Carpani

Dsèggn uriginèl:

Lupâmbbol (Wolfango)

Umberto Sgarzi

Matitâza (Giorgio Serra)

Coretâur di sbâli: **Bertén Sèra**

Strulgân eletrònic: **Âmos Lèli**

Abunamént par pòsta: almânc 20 € al ân.

Indirèzz:

FAUSTO CARPANI

Via Emilia Ponente 21

40133 BOLOGNA

tel. cell. 339-3536585

fausto.carpani@alice.it

**Tótt i scrètt in dôvv an i é brîsa indichè
l autâur i én ed Fausto Carpani.**

**Al dizionèri ed riferimânt par càl paròl
ch'âli én difèzzil da capîr l é quasst:**

Lepri - Vitali

Dizionèri

BULGNAIS - ITAGLIÀN

ITAGLIÀN - BULGNAIS

Pendragon, 2009

I sît bulgnîs i én quissti:

www.pontedellabionda.org

www.clubdiapason.org

www.lafamigliabolognese.it

www.bulgnais.com

www.marcopoli.it

